ผลของการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี ตามแนวคิดการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี

THE EFFECTIVENESS OF A LEARNING MANAGEMENT MODEL TO ENHANCE GOOD CITIZENSHIP CHARACTERISTICS ON A SOCIAL-SERVICE BASED INSTRUCTIONAL CONCEPTS FOR UNDERGRADUATE STUDENTS

ปรเมศวร์ พืชผักหวาน /Paramate Puchpakwan[1]

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีตามแนวคิดการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม และ 2) ศึกษาผลของการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีตามแนวคิดการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี โดยใช้แบบแผนการวิจัยกึ่งทดลอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองรูปแบบ คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 2 คณะศิลปนาฏดุริยางค์ จำนวน 30 คน โดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ 2) แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี จำนวน 9 แผนจัดการเรียนรู้ ทุกองค์ประกอบในแผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกัน 3) แบบประเมินคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี และ 4) แบบประเมินคุณภาพรายงานกิจกรรมบริการสังคม โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.80-1.00 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมทางเดียวแบบวัดซ้ำ

ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีตามแนวคิดการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1.1) หลักการ 1.2) จุดมุ่งหมาย 1.3) เนื้อหา 1.4) กระบวนการเรียนการสอนซึ่งมี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการ ขั้นที่ 2 ขั้นปฏิบัติการ ขั้นที่ 3 ขั้นสร้างความรู้และประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง ขั้นที่ 4 ขั้นประเมินผลงาน และ 1.5) การวัดและประเมินผล ซึ่งมีผลการประเมินคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.89, S.D. = 0.18) และ 2) ผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีตามแนวคิดการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม พบว่า ผู้เรียนมีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี

[1]อาจารย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (Banditpatanasilpa Institute), paramate_rze@hotmail.com

ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการรับผิดชอบต่อตนเอง ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น และด้านการรับผิดชอบต่อสังคม เพิ่มขึ้นในแต่ละระยะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการเรียนรู้, คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี, การบริการสังคม

ABSTRACT

This research aimed to: 1) develop a learning management model to enhance good citizenship characteristics based on a social-service based instructional concept; and 2) study the effectiveness of a learning management model to enhance good citizenship characteristics on a social-service based instructional concepts for Undergraduate Students. This study is a quasi-experimental research. The samples, selected by multi-stage random sampling method, consisted of 30 second-year undergraduate students of the Faculty of Music and Drama. The instruments used in this research were 1) a learning management model, 2) 9 learning activity management plans based on the learning management model to enhance good citizenship characteristics, which all components were appropriate and consistent, 3) a good citizenship characteristics assessment form, and 4) a social service-based activity assessment form with the index of congruence value between 0.80-1.00. The statistics used to analyze the data included mean, standard derivation, and one–way repeated measures ANOVA.

The research results showed that: 1) the learning management model to enhance good citizenship characteristics based on a social-service based instructional concepts comprised 5 elements: 1.1) principles, 1.2) objectives, 1.3) contents, 1.4) instructional procedure, consisting of 4 steps—step 1: preparation, 2: operation, 3: knowledge construction and application in real situation, and step 4: work evaluation, and 1.5) measurement and evaluation. Overall, the learning management model was evaluated at the highest level ($\overline{X}$ = 4.89, S.D. = 0.18). 2) The effectiveness of the learning management model to enhance good citizenship characteristics based on a social-service based instructional concepts revealed that in each stage students improved the good citizenship characteristics in 3 aspects—self-responsibility, cooperation, and social responsibility—at a significant level of .05.

Keywords: learning management model, good citizenship characteristics, social service

บทนำ

การพัฒนาความเป็นพลเมือง เป็นสิ่งที่ประเทศไทยให้ความสำคัญ จึงได้กำหนดเป็นจุดมุ่งหมายของการศึกษาในแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2560-2579 ไว้ว่า “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษา และเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21” และกำหนดวัตถุประสงค์หลักของการจัดการศึกษาไว้ในข้อ 2) เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นพลเมืองดี มีคุณลักษณะ ทักษะ และสมรรถนะที่สอดคล้องกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และยุทธศาสตร์ชาติ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2560: ช)

ข้อมูลด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง มีการจัดหลักสูตรเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองของแต่ละระดับการศึกษาของไทย โดยในระดับอุดมศึกษา วิชาพลเมืองกับความรับผิดชอบต่อสังคม จะเน้นการปลูกจิตสำนึก บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในฐานะพลเมืองโลก ผ่านกระบวนการหลากหลายวิธี เช่น การบรรยาย การอภิปรายกรณีศึกษาต่าง ๆ การดูงาน โดยผู้เรียนต้องจัดทำโครงการรณรงค์ เพื่อให้เกิดการรับรู้หรือการเปลี่ยนแปลงในประเด็นที่สนใจ สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง Paths to 21st Century Competencies through Civic Education Classrooms (Torney-Purta & Wilkenfeld, 2009: 14) พบว่า วิธีการสอนหน้าที่พลเมืองที่ครูใช้ประจำ คือ ครูบรรยายและให้นักเรียนจด โดยครูจะเน้นย้ำข้อมูลที่สำคัญหรือเหตุการณ์ที่สำคัญ การใช้หนังสือเรียน การเรียนแบบท่องจำ การเรียนแบบไม่มีส่วนร่วม และไม่มีการวิเคราะห์ ถูกนำมาใช้ในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองมากกว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอน ประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการตามแนวคิดทฤษฎีพื้นฐาน จุดประสงค์หรือลักษณะของการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักการ วิธีการสอนหรือระบบเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ และเทคนิคในการเรียนการสอนที่จะช่วยให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด สอดคล้องกับ Joyce & Weil (2000: 13-14) Arends (1999: 7) และทิศนา แขมมณี (2553: 222) ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนการสอนดังกล่าวนี้ ยังไม่มีขั้นตอนในการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ และขั้นตอนการประเมินผลของรูปแบบดังกล่าว แต่ศักดิ์ชัย นิรัญทวี (2548: 78) พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี ควรเป็นกระบวนการที่เน้นกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงที่ส่งเสริมความสัมพันธ์กับชุมชนท้องถิ่น เป็นกระบวนการเรียนรู้แบบใหม่ ที่ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์ บนพื้นฐานของการสร้างทักษะการเรียนรู้ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ทักษะการแก้ไขปัญหา และทักษะการสื่อสารร่วมมือทำงาน โดยเชื่อมโยงกับหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เป็นกรอบในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ เช่น ทฤษฎีการสร้างความรู้ ทฤษฎีการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ และทฤษฎีการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม

การจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งเป็นช่วงที่เน้นการปลูกจิตสำนึก บทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบของการเป็นสมาชิกที่ดี ในฐานะพลเมืองโลก ผ่านกระบวนการจัดการเรียนการสอนหลายวิธี เช่น การบรรยาย การอภิปรายกรณีศึกษาต่าง ๆ การดูงาน

โดยผู้เรียนควรจะต้องมีการจัดทำโครงการรณรงค์ เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงในประเด็นที่สนใจ และการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมเป็นการเรียนรู้ที่บูรณาการด้านวิชาการและทำกิจกรรมบริการสังคม เพื่อให้ผู้อื่นได้ใช้ความรู้ด้านวิชาการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการบริการสังคม มีการไตร่ตรองสร้างจิตสำนึกที่ดีเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของรายวิชานั้น ๆ

จากปัญหาและความสำคัญข้างต้น การเรียนการสอนโดยการบริการสังคมเป็นการเชื่อมโยงความรู้และการบริการสังคมที่มีคุณค่าและมีความหมาย (Eyler & Giles, 1999: 5) เมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้หลักการและทฤษฎีผ่านการเรียนการสอนในห้องเรียน และเชื่อมโยงสู่การปฏิบัติจริงนอกชั้นเรียน จะช่วยให้ผู้เรียนบูรณาการระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการ โดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือ ชุมชนหรือสังคมเป็นแหล่งเรียนรู้ (Power, 2010: 57) ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนใช้ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อปรับแนวคิดและปรับตัวในการดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับบริบทของการดำเนินชีวิตผ่านการบริการสังคม (ปาริชาติ ประเสริฐสังข์, 2556: 47) สามารถช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี โดยผู้เรียนจะได้เรียนรู้ด้วยตนเองผ่านการลงมือทำและสามารถพัฒนาตนเอง โดยอาศัยการมีส่วนร่วมในการบริการสังคม ที่มีการจัดเตรียมเป็นอย่างดี เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง โดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทั้งสถานศึกษาและชุมชนท้องถิ่น เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะเพื่อความเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมและของชาติต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีตามแนวคิดการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี

2. เพื่อศึกษาผลของการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีตามแนวคิดการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 2564 สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จำนวน 834 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 2564 คณะศิลปนาฏดุริยางค์ จำนวน 30 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multi-stage sampling)

ขั้นตอนที่ 1 ใช้การสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม แบ่งออกเป็น 13 จังหวัด ได้แก่ นครปฐม กรุงเทพมหานคร สุพรรณบุรี ลพบุรี อ่างทอง จันทบุรี เชียงใหม่ สุโขทัย นครราชสีมา กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด นครศรีธรรมราช และ

พัทลุง โดยสุ่มมาได้ 1 จังหวัด คือ นครปฐม มี 3 หน่วยงาน ประกอบไปด้วย 1) คณะศิลปศึกษา 2) คณะศิลปนาฏดุริยางค์ และ 3) วิทยาลัยนาฏศิลป

ขั้นตอนที่ 2 ใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นโดยแบ่งตามจำนวนนักศึกษา สุ่มได้ 1 หน่วยงาน คือ คณะศิลปนาฏดุริยางค์ มี 2 สาขาวิชา ได้แก่ 1) สาขานาฏศิลป์ไทย และ 2) สาขาดุริยางคศิลป์ไทย

ขั้นตอนที่ 3 ใช้การสุ่มอย่างง่าย ได้สาขานาฏศิลป์ไทย มีนักศึกษาจำนวน 30 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ (independent variable) ได้แก่

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีตามแนวคิดการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี

2.2 ตัวแปรตาม (dependent variable) ได้แก่

คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี ประกอบไปด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1) การรับผิดชอบต่อตนเอง 2) การทำงานร่วมกับผู้อื่น และ 3) การรับผิดชอบต่อสังคม

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือวิจัย

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีตามแนวคิดการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.89, S.D. = 0.18)

2. แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามแนวคิดการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม ที่มีคะแนนเต็มของผลประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ 5 คะแนน ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.90, S.D. = 0.16)

3. แบบประเมินคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีสำหรับนักศึกษาปริญญาตรี โดยใช้การประเมินแบบรูบริก (Rubric) กำหนดเป็นเกณฑ์ระดับคุณภาพ ประเมินเป็นระยะ ประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ ได้แก่ 1) การรับผิดชอบต่อตนเอง มี 3 รายการประเมิน คือ ทำงานอย่างเต็มความสามารถ ใฝ่เรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ และซื่อสัตย์ สุจริตต่อตนเองและผู้อื่น 2) การทำงานร่วมกับผู้อื่น มี 3 รายงานประเมิน คือ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และยอมรับบทบาทหน้าที่ของผู้อื่น และ 3) การรับผิดชอบต่อสังคม มี 3 รายการประเมิน คือ ทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ รักษาสาธารณสมบัติ และปฏิบัติตามกฎระเบียบ เคารพกติกาของสังคม มีคะแนนเต็ม 12 คะแนน โดยมีเกณฑ์ระดับคะแนนคุณภาพ ดังนี้

คะแนน 10-12 คะแนน	หมายถึง ระดับดีมาก
คะแนน 7-9 คะแนน	หมายถึง ระดับดี
คะแนน 4-6 คะแนน	หมายถึง ระดับพอใช้
คะแนน 0-3 คะแนน	หมายถึง ระดับปรับปรุง

โดยผลการประเมินดัชนีความสอดคล้องทุกข้อ พบว่า มีค่าอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.80 นำไปทดลองใช้ (try out) กับนักศึกษาที่ไม่ใช่ตัวอย่างจำนวน 30 คน โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -coefficient) โดยใช้สูตรของ Cronbach

4. แบบประเมินคุณภาพรายงานกิจกรรมบริการสังคม โดยใช้การประเมินแบบรูบริก (Rubric) โดยกำหนดเป็นเกณฑ์ระดับคุณภาพ ประกอบด้วย 19 ด้าน ได้แก่ 1) ชื่อเรื่องกิจกรรมบริการสังคมมีความชัดเจนน่าสนใจ 2) ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาชัดเจน สอดคล้องกับชื่อเรื่องที่ศึกษา 3) วัตถุประสงค์มีความสอดคล้องกับชื่อเรื่อง 4) กำหนดขอบเขตของกิจกรรมบริการสังคมได้อย่างเหมาะสม 5) ความรู้ความเข้าใจและการให้คำนิยามความหมายเฉพาะเรื่อง 6) การกำหนดกรอบกิจกรรมบริการสังคมมีความเหมาะสมชัดเจน 7) การศึกษาเอกสารและแหล่งข้อมูล 8) การออกแบบและวางแผนกิจกรรมบริการสังคม 9) ขั้นตอนการดำเนินการกิจกรรมบริการสังคมมีความชัดเจน 10) การปฏิบัติตามวิธีการและขั้นตอนที่กำหนด 11) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลมีความเหมาะสมและมีคุณภาพ 12) กระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีความชัดเจนและเหมาะสม 13) การวิเคราะห์ข้อมูลมีความถูกต้องเหมาะสมกับลักษณะของข้อมูล 14) การแปลความหมายและสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีความถูกต้องชัดเจน 15) ผลสรุปที่ได้มีความครอบคลุมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรมบริการสังคม 16) การอภิปรายผลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรมบริการสังคม 17) ข้อเสนอแนะมีความชัดเจน 18) การนำไปใช้ประโยชน์ และ 19) รูปแบบการรายงานถูกต้องมีเกณฑ์ระดับคะแนนคุณภาพ ดังนี้

3.01-4.00 คะแนน หมายถึง ระดับดีมาก

2.01-3.00 คะแนน หมายถึง ระดับดี

1.01-2.00 คะแนน หมายถึง ระดับพอใช้

0.00-1.00 คะแนน หมายถึง ระดับปรับปรุง

โดยผลการประเมินดัชนีความสอดคล้องทุกข้อ พบว่า มีค่าอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.80 นำไปทดลองใช้ (try out) กับนักศึกษาที่ไม่ใช่ตัวอย่างจำนวน 30 คน โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -coefficient) โดยใช้สูตรของ Cronbach

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลจากการจัดการเรียนรู้โดยรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีตามแนวคิดการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม มีรายละเอียด ดังนี้

1. ก่อนการดำเนินการ

ผู้สอนจัดการปฐมนิเทศเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบแก่ผู้เรียนประสานงานและนัดหมายกับกลุ่มนักศึกษา พร้อมจัดเตรียมเอกสาร ให้ความรู้พื้นฐานที่มีผลต่อการเรียนรู้ของนักศึกษาทางด้านความเป็นพลเมืองดีกับความรับผิดชอบต่อสังคม จำแนกคำอธิบายและเนื้อหาของรายวิชา จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึงจุดประสงค์การเรียนการสอนและขอบเขตเนื้อหาอย่างชัดเจน

ให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการสอนตามรูปแบบและวิธีการดำเนินการสอนในแต่ละขั้นตอน อธิบายบทบาทของผู้สอน บทบาทผู้เรียน รวมทั้งวิธีการประเมิน แนะนำและให้ความรู้เกี่ยวกับเอกสารที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน และวิธีการศึกษา ได้แก่ เอกสารประกอบการจัดการเรียนรู้ ใบงาน และจัดแบ่งนักศึกษา 5 กลุ่ม กลุ่มละ 6 คน โดยคละความสามารถ (นักศึกษากลุ่มเก่ง กลุ่มปานกลาง กลุ่มอ่อน) โดยตลอดการจัดการเรียนรู้นักศึกษาทุกคนต้องประจำกลุ่มเดิม และให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำงานร่วมกัน

2. การดำเนินการ

กิจกรรมการจัดการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีตามแนวคิดการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม โดยมีส่วนที่แสดงถึงแนวทาง วิธีการที่ผู้สอนดำเนินการในขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ โดยแบ่งขั้นตอนการสอนออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นเตรียมการ เป็นการเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียน โดยผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนตระหนักต่อปัญหาทางสังคม โดยการนำเสนอปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันผ่านสื่อการสอน 2) ขั้นปฏิบัติการ ผู้เรียนร่วมกันแสวงหาข้อมูลต่าง ๆ โดยการร่วมมือทั้งกับผู้สอน เพื่อน และชุมชน โดยขั้นนี้จะให้ผู้เรียนรวมกลุ่มแล้วร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น สามารถกำหนดประเด็นปัญหา และร่วมกันวางแผนในการทำกิจกรรมในการบริการสังคม และการดำเนินงานในกิจกรรมต่าง ๆ 3) ขั้นสร้างความรู้และประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง ผู้เรียนนำความรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้ของผู้เรียนเอง ได้กระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองผ่านการปฏิบัติจริง โดยการลงพื้นที่ชุมชนในการทำกิจกรรม มาผ่านกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์วิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยการออกแบบกิจกรรม และสรุปผลกิจกรรม และ 4) ขั้นประเมินผลงาน การแสดงผลงานของผู้เรียน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมแสดงความคิดเห็นร่วมกันระหว่างผู้เรียน โดยผลงานที่เป็นรายงานกิจกรรมบริการสังคม ในขั้นนี้จะเป็นขั้นที่ผู้เรียนได้เรียนรู้และประเมินผลงานร่วมกัน และผู้สอนอาจจะให้กำลังใจหรือให้รางวัลกับผลงานที่ผู้เรียนได้ทำจนสำเร็จร่วมกับผู้อื่น ชุมชน และสังคม

3. หลังการดำเนินการ

การประเมินผลการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เป็นการประเมินคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนซึ่งประกอบไปด้วย การรับผิดชอบต่อตนเอง การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการรับผิดชอบต่อสังคม หลังการเรียนรู้ที่ผู้เรียนนำไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยการใช้แบบประเมินคุณลักษณะที่เหมาะสม กำหนดเกณฑ์การประเมินเป็นเกณฑ์ระดับคุณภาพ ซึ่งใช้การประเมินเป็นระยะ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน โดยใช้ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไป

2. วิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมทางเดียวแบบวัดซ้ำ (one-way repeated measures ANOVA) ของคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีสำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ที่ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ การรับผิดชอบต่อตนเอง การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการรับผิดชอบต่อสังคม

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามหัวข้อ ดังนี้

1. ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีตามแนวคิดการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีตามแนวคิดการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้

1.1 หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถคิดไตร่ตรอง พิจารณาสิ่งต่าง ๆ เน้นกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนผ่านการลงมือปฏิบัติจริง มุ่งเน้นพัฒนาให้ผู้เรียนมีจิตสาธารณะ เกิดทักษะทางสังคม และสามารถแลกเปลี่ยนความคิดอย่างมีเหตุผล

1.2 จุดมุ่งหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง เกิดกระบวนการค้นคว้าและแสวงหาความรู้ด้วยตนเองผ่านกระบวนการคิดไตร่ตรอง สามารถสะท้อนคิดผลงานโดยการเชื่อมโยงการทำกิจกรรมบริการสังคม สามารถนำความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่ได้จากการปฏิบัติไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ และมีความตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบร่วมกัน

1.3 เนื้อหาของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เนื้อหารายวิชาความเป็นพลเมืองดีและความรับผิดชอบต่อสังคม หลักสูตรศิลปบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2560) คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

1.4 กระบวนการเรียนการสอน มี 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการ เป็นการเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียน โดยผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนตระหนักต่อปัญหาทางสังคม โดยการนำเสนอปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันผ่านสื่อการสอน เช่น การนำเสนอข่าวสารต่าง ๆ ผ่านเว็บไซต์ หรือเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันทำให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักกับปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม

ขั้นที่ 2 ขั้นปฏิบัติการ ขั้นที่ผู้เรียนร่วมกันแสวงหาข้อมูลต่าง ๆ โดยการร่วมมือทั้งกับผู้สอน เพื่อน และชุมชน โดยขั้นนี้จะให้ผู้เรียนรวมกลุ่ม แล้วร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น สามารถกำหนดประเด็นปัญหา และร่วมกันวางแผนในการทำกิจกรรมในการบริการสังคม และการดำเนินงานในกิจกรรมต่าง ๆ

ขั้นที่ 3 ขั้นสร้างความรู้และประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง ขั้นที่ผู้เรียนนำความรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้ของผู้เรียนเอง ได้กระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองผ่านการปฏิบัติจริง โดยการลงพื้นที่ชุมชนในการทำกิจกรรม มาผ่านกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์วิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยการออกแบบกิจกรรม และสรุปผลกิจกรรม

ขั้นที่ 4 ขั้นประเมินผลงาน ขั้นการแสดงผลงานของผู้เรียน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมแสดงความคิดเห็นร่วมกันระหว่างผู้เรียน โดยผลงานที่เป็นรายงานกิจกรรมบริการสังคมในขั้นนี้จะเป็นขั้นที่ผู้เรียนได้เรียนรู้และประเมินผลงานร่วมกัน และผู้สอนอาจจะให้กำลังใจหรือให้รางวัลกับผลงานที่ผู้เรียนได้ทำจนสำเร็จร่วมกับผู้อื่น ชุมชน และสังคม

1.5 การวัดและประเมินผลคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี 3 คุณลักษณะ ได้แก่ 1) การรับผิดชอบต่อตนเอง 2) การทำงานร่วมกับผู้อื่น และ 3) การรับผิดชอบต่อสังคม ด้วยแบบประเมินคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี โดยมีเกณฑ์การประเมินแบบ Rubric Score และแบบประเมินรายงานกิจกรรมการบริการสังคม

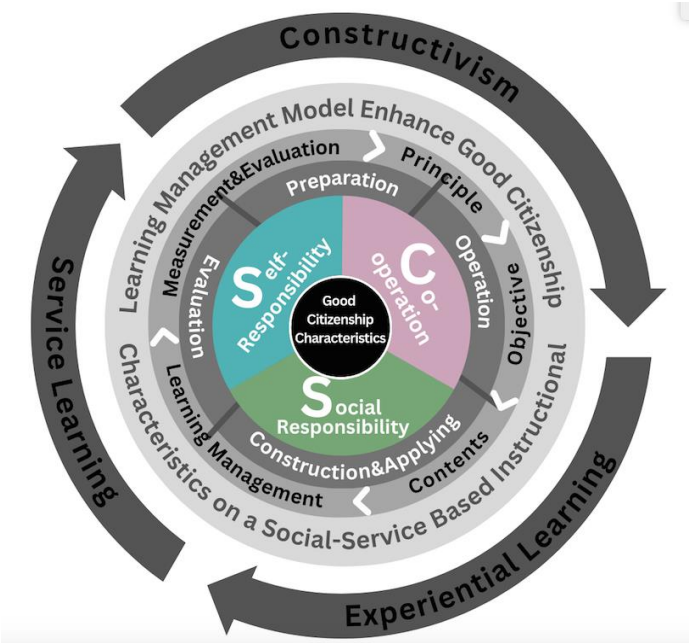

ภาพที่ 1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีตามแนวคิดการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม

2. ผลของการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีตามแนวคิดการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม

2.1 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีของนักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีของนักศึกษาปริญญาตรี จากการวัดซ้ำ 3 ครั้ง

(n = 30)

คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี (ครั้งที่)	คะแนนเต็ม	$\overline{X}$	S.D.	ระดับคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี
1	12	5.59	0.29	พอใช้
2	12	8.07	0.30	ดี
3	12	11.07	0.30	ดีมาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีตามแนวคิดการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม จากการวัดซ้ำจำนวน 3 ครั้ง แสดงให้เห็นว่านักศึกษามีค่าเฉลี่ยของคะแนนคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีเพิ่มขึ้นตามลำดับ การวัด และจากการวิเคราะห์ครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำค่าเฉลี่ยจากการวัดซ้ำ 3 ครั้ง มาแสดงเป็นกราฟเพื่อให้เห็นพัฒนาการของคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่สูงขึ้น แสดงดังภาพที่ 2

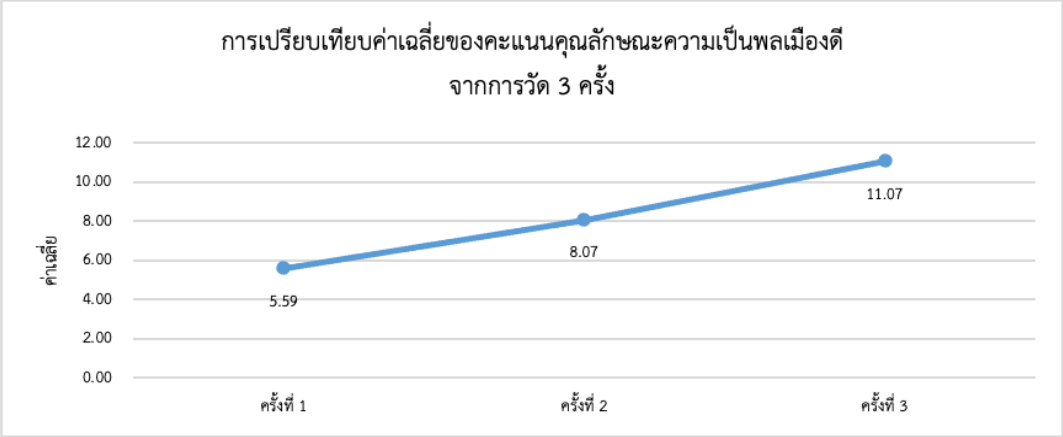

ภาพที่ 2 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีจากการวัด 3 ครั้ง

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีของนักศึกษาปริญญาตรีรายด้าน จากการวัดซ้ำ 3 ครั้ง

ครั้งที่	คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี								
	การรับผิดชอบต่อตนเอง			การทำงานร่วมกับผู้อื่น			การรับผิดชอบต่อสังคม		
	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.
1	12	6.50	0.57	12	5.90	0.31	12	4.37	0.56
2	12	9.20	0.41	12	8.50	0.63	12	6.50	0.51
3	12	11.83	0.38	12	10.87	0.68	12	10.50	0.51

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีสำหรับนักศึกษาปริญญาตรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์รายด้าน จากการวัดซ้ำ 3 ครั้ง เพิ่มขึ้นตามลำดับการวัด และจากการวิเคราะห์ครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำค่าเฉลี่ยรายด้านจากการวัดซ้ำ 3 ครั้ง มาแสดงเป็นกราฟเพื่อให้เห็นพัฒนาการของคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีสำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ที่สูงขึ้นตลอดระยะเวลาของการทดลอง แสดงดังภาพที่ 3

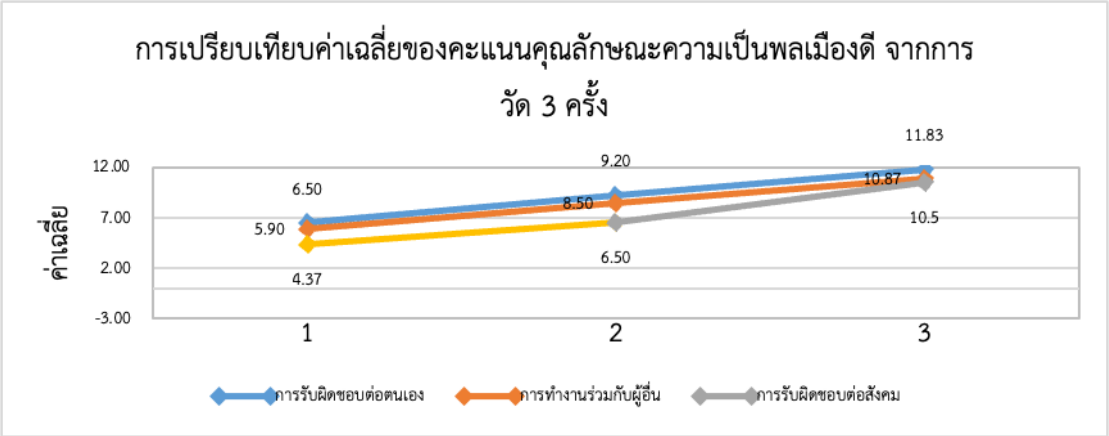

ภาพที่ 3 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีเป็นรายด้าน จากการวัด 3 ครั้ง

2.2 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมทางเดียวแบบวัดซ้ำ ผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีสำหรับนักศึกษาปริญญาตรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จากการวัดซ้ำจำนวน 3 ครั้งด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมทางเดียวแบบวัดซ้ำ (one-way repeated measures ANOVA)

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีสำหรับนักศึกษาปริญญาตรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จากการวัดซ้ำ 3 ครั้ง

Source (แหล่งความแปรปรวน)	SS (ผลรวมกำลังสองค่าเบี่ยงเบน)	df	MS (ผลรวมกำลังสองค่าเฉลี่ย)	F	Sig.
ภายในกลุ่ม					
คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี	439.200	2	219.600	1566.000*	.010
ค่าคลาดเคลื่อน	8.133	58	.140		
Mauchly's W = .722, Chi-Square = 9.137, df = 2.00, Sig = .010; Sphericity Assumed					

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ($p < .05$)

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคะแนนคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีสำหรับนักศึกษาปริญญาตรีโดยรวม ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบมีหนึ่งตัวประกอบแบบวัดซ้ำ ซึ่งก่อนการวิเคราะห์ได้ทำการทดสอบข้อตกลงเบื้องต้น โดยใช้สถิติ Mauchly's Test of Sphericity พบว่าความแปรปรวนมีลักษณะเป็น Compound Symmetry ซึ่งหมายถึง ความแปรปรวนของการวัดแต่ละครั้งมีขนาดเท่า ๆ กัน ซึ่งถือว่าไม่เป็นการละเมิดข้อตกลงเบื้องต้น จึงสามารถนำมาวิเคราะห์ความแปรปรวนมีหนึ่งตัวประกอบแบบวัดซ้ำได้ และใช้วิธี Sphericity Assumed

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ของคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี

คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี	ครั้งที่ 1 ($\overline{X}$ = 5.60)	ครั้งที่ 2 ($\overline{X}$ = 8.00)	ครั้งที่ 3 ($\overline{X}$ = 11.00)
ครั้งที่ 1 ($\overline{X}$ = 5.60)	-		
ครั้งที่ 2 ($\overline{X}$ = 8.00)	2.400*		
ครั้งที่ 3 ($\overline{X}$ = 11.00)	5.400	3.000*	-

จากตารางที่ 4 พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีสำหรับนักศึกษาปริญญาตรี 3 ครั้ง สูงขึ้นเป็นลำดับ โดยครั้งที่สาม มากกว่า ครั้งที่สอง และครั้งที่หนึ่ง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า นักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีตามแนวคิดการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม มีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีสูงขึ้นในแต่ละระยะ

3. ผลการประเมินคุณภาพรายงานกิจกรรมบริการสังคม การนำเสนอนี้เป็นส่วนหนึ่งของผลการศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีตามแนวคิดการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ซึ่งเป็นรายงานจากรูปแบบการเรียนการสอนที่นักศึกษาได้จัดทำขึ้นโดยการบริการสังคม

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานคุณภาพรายงานกิจกรรมบริการสังคมของนักศึกษา ภาพรวม

รายการประเมิน	**คะแนนเต็ม**	$\overline{X}$	**S.D.**	**การแปลผล**
1. เรื่อง แนวทางการกำจัดขยะในสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์	4.00	3.66	0.42	ดีมาก
2. เรื่อง การป้องกันปัญหายาเสพติดในสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์	4.00	3.58	0.50	ดีมาก
ภาพรวม	4.00	3.62	0.12	ดีมาก

จากตารางที่ 5 คุณภาพรายงานกิจกรรมบริการสังคมของนักศึกษาซึ่งเป็นผลงานจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีตามแนวคิดการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ซึ่งประกอบไปด้วย 2 เรื่อง ในภาพรวมรายงานกิจกรรมบริการสังคมทั้ง 2 เรื่องของนักศึกษา มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก ($\overline{X}$ = 3.62, S.D. = 0.12) เมื่อพิจารณาเป็นเรื่อง พบว่ามีผลรายงานกิจกรรมบริการสังคมอยู่ในระดับดีมากทั้งสองเรื่อง

อภิปรายผล

1. ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีตามแนวคิดการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 องค์ประกอบ คือ หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหา กระบวนการเรียนการสอน และการวัดและการประเมินผล ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้จัดเป็นนวัตกรรมทางการศึกษา โดยมีการดำเนินการอย่างเป็น

ระบบ มีการพัฒนาจากหลักการ แนวคิด และทฤษฎีเป็นกรอบในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ประกอบไปด้วย 1) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ 2) ทฤษฎีการสร้างความรู้ (constructivism) 3) ทฤษฎีการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ (experiential learning) 4) ทฤษฎีการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม (service learning) 5) แนวคิดของความเป็นพลเมืองดี และ 6) คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี นอกจากนี้กระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัยที่พัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดี ซึ่งพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะและคุณลักษณะของผู้เรียน โดยผู้เรียนได้เรียนรู้ตามแบบการเรียนรู้ของตนเอง ค้นคว้าและแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากการปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและชุมชน ได้ฝึกฝนและลงมือปฏิบัติในสภาพจริง ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ด้วยตนเอง และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้

ในกระบวนการดำเนินการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการในแต่ละขั้นตอนอย่างรอบคอบทำให้รูปแบบการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Joyce & Weil (2000: 13-14) ที่กล่าวว่า องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วยหัวข้อสำคัญ คือ หลักการ จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมและขั้นตอนการดำเนินการ และการวัดและประเมินผล หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้จะเป็นตัวชี้นำกำหนดจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมและขั้นตอนการดำเนินการในรูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่วนการวัดและประเมินผล เป็นส่วนหนึ่งของประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับ Anderson (1997: 521) ที่กล่าวว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้จะต้องประกอบด้วย องค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ หลักฐานที่แสดงการยอมรับประสิทธิภาพของรูปแบบนั้น สอดคล้องกับสกุลการ สังข์ทอง (2562: 32) ที่กล่าวว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วยหลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดการประเมินผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ และยังสอดคล้องกับดวงพร ภาคนิ่มนวล (2564: 17) ที่ศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ และพบว่าประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการสอน และการวัดประเมินผล

2. ผลของการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีสำหรับนักศึกษาปริญญาตรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ พบว่า ผู้เรียนมีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีหลังเรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีตามแนวคิดการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี อยู่ในระดับดีมาก และมีพัฒนาการดีขึ้นตามลำดับจากการวัดซ้ำจำนวน 3 ครั้ง จากกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นเตรียมการ 2) ขั้นปฏิบัติการ 3) ขั้นสร้างความรู้และประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง และ 4) ขั้นประเมินผลงาน เป็นเครื่องมือในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีของนักศึกษาหรือความสามารถของนักศึกษาในการนำความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ มาใช้ในการสร้างผลงานในการแก้ปัญหาสังคมร่วมกับบุคคลอื่น และชุมชน และยังสามารถประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้ด้วย โดยการได้ลงมือปฏิบัติจริง คิดเอง ทำเอง ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ สร้างองค์ความรู้และสรุปความรู้

ด้วยตนเอง สอดคล้องกับศักดิ์ชัย นิรัญทวี (2548: 78) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี ควรเป็นกระบวนการที่เน้นกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ประสบการณ์จากชีวิตจริงที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนท้องถิ่น กล่าวโดยวิธีการสร้างการเรียนรู้เพื่อความเป็นพลเมืองไทย พลเมืองอาเซียน และพลเมืองโลกเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบใหม่ ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง หรือลงมือทำ ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์ บนพื้นฐานของการสร้างทักษะการเรียนรู้ทั้งด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ไขปัญหา และทักษะการสื่อสารและการร่วมมือทำงาน อีกทั้ง การจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การเรียนรู้เชิงรุก

นอกจากนี้ การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ได้ศึกษาค้นคว้าและแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากการปฏิสัมพันธ์กับชุมชน ได้ฝึกฝนและลงมือปฏิบัติในสภาพจริง ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนศึกษาปัญหาและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน สามารถสร้างผลงานหรือชิ้นงานได้ด้วยการทำงานร่วมกันกับเพื่อนได้ที่เป็นดังนี้เพราะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้แบบบริการสังคม รวมทั้งแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับ Piaget (1970 อ้างถึงใน บุปผชาติ ทัฬหิกรณ์, 2552: 7) กล่าวว่าหลักการสำคัญของกระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน และความสำคัญของความรู้เดิม เชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ สอดคล้องกับ Papert (1993 อ้างถึงใน สหัทยา พลปัถพี, 2548: 98-104) กล่าวว่าหลักการสำคัญของกระบวนการจัดการเรียนรู้ คือ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นผู้แสดงความรู้ได้ด้วยตนเอง และสามารถสร้างความรู้ด้วยตนเองได้ และสอดคล้องกับ วรภัทร์ ภู่เจริญ (2552: 66-73) กล่าวว่าเป็นความรู้ที่เกิดขึ้นจากการค้นพบ (tacit knowledge) ต้องมีการลงมือปฏิบัติจริงจึงจะเข้าใจได้เองและเป็นทักษะภายใน (internal tacit knowledge) ซึ่งเน้นการพัฒนาจิตใจของผู้ปฏิบัติ เช่น พัฒนาให้มีสติ เป็นตนเองตามความเป็นจริง รักเพื่อนมนุษย์ รักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเอง การเกิดจิตอาสา โดยการบริการสังคมอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นในประสบการณ์รับใช้ที่มีการจัดเตรียมอย่างดีเพื่อตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชนและมีความเชื่อมโยงความร่วมมือทั้งของสถานศึกษาและชุมชน รวมถึงการบูรณาการเข้าในหลักสูตรรายวิชาการของผู้เรียน และมีการจัดเวลาที่แน่นอนผู้เรียนสามารถคิด พูด และเขียนเกี่ยวกับสิ่งที่ผู้เรียนได้กระทำ นอกจากนั้นยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ใช้ทักษะความรู้ใหม่ ๆ ที่ได้เรียนรู้ในสถานการณ์จริง ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่พัฒนาขึ้นครั้งนี้ สามารถส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนสูงขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้สอนสามารถนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีตามแนวคิดการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม ไปใช้ส่งเสริมให้นักศึกษาได้ค้นคว้าและแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ได้ฝึกฝนและลงมือปฏิบัติในสภาพจริง จะช่วยให้นักศึกษาตระหนักต่อปัญหาและเกิดความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถนำความรู้และไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 การนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีตามแนวคิดการเรียนการสอนโดยการบริการสังคมไปใช้เพื่อพัฒนา ด้านการรับผิดชอบต่อตนเอง ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น และด้านการรับผิดชอบต่อสังคมนั้น ผู้สอนควรจัดเตรียมสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ให้พร้อม แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ โดยเฉพาะชุมชนที่จะให้นักศึกษาได้ลงมือทำกิจกรรมการเรียนรู้ในการมีส่วนร่วมแก้ปัญหากับชุมชน รวมทั้งความพร้อมของผู้สอนเอง ในบทบาทของการเป็นสนับสนุนและผู้ให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาทั้งระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน โดยกำหนดระยะเวลาในการลงบริการสังคมให้มากยิ่งขึ้น เพื่อที่จะส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านการรับผิดชอบต่อสังคมได้ดียิ่งขึ้นไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีของบัณฑิตในทุกระดับการศึกษา เช่น ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านการเมือง

2.2 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการติดตามผล (follow-up study) พัฒนาการเกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีของนักศึกษาปริญญาตรีเมื่ออยู่ในระดับชั้นปีที่สูงขึ้น

2.3 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบของคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีในมิติด้านอื่น ๆ ให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ดวงพร ภาคนิ่มนวล. (2564). **การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคเกมมิฟิเคชันเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเสริมสร้างทักษะการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

ทิศนา แขมมณี. (2553). **ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ** (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุปผชาติ ทัฬหิกรณ์. (2552). **การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนการสอน.** กรุงเทพฯ: โครงการเทคโนโลยีสารสนเทศตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ.

ปาริชาติ ประเสริฐสังข์. (2556). **การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนโดยการบริการสังคมสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู**. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วรภัทร์ ภู่เจริญ. (2552). **Learning organization & knowledge management** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อริยชน.

ศักดิ์ชัย นิรัญทวี. (2548). **รายงานการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี.** กรุงเทพฯ: พิมพ์ดีการพิมพ์.

สกุลการ สังข์ทอง. (2562). **การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ MECCA เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย.** วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน (การสอนภาษาไทย) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สหัทยา พลปัถพี. (2548). **การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579.** กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิก.

Anderson, T. P. (1997). Using models of instruction. In C. R. Dills & A. J. Romiszowski, Eds. **Instructional development paradigms.** Englewood Cliffs, NJ: Educational Technology Publications.

Arends, R. I. (1999). **Classroom instruction and management.** New York: McGraw Hill.

Eyler, J. & Giles, D. E. (1999). **Where's the learning in service learning?.** California: Jossey-Bass Publisher.

Joyce, B. & Weil, M. (2000). **Model of teaching.** Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Power, A. (2010). Community engagement as authentic learning with reflection. **Education Research**, **20** (1), 57-63.

Torney-Purta, J. & Wilkenfeld, B. S. (2009). **Paths to 21st century competencies through civic education classrooms.** Chicago, IL: American Bar Association Division for Public Education.

(Received: 27/03/2023 Revised: 09/06/2023 Accepted: 09/06/2023)